

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2002-02-22

Närvarande: f.d. hovrättspresidenten Bo Broomé, justitierådet Nina Pripp, regeringsrådet Göran Schäder.

Enligt en lagrådsremiss den 14 februari 2002 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken och
2. lag om ändring i lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Åsa Nord.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Allmänt

Det är givetvis även enligt Lagrådets mening angeläget att bringa ner den inte sällan långa omloppstiden för brottsutredningar och brottmål. En rimlig handläggningstid är i sig ett rättssäkerhetskrav. Effektivitet får dock inte köpas till priset av att man underminerar en ordning som skall garantera en sorgfällig och såvitt möjligt likformig prövning och bevara förtroendet för de rättsvårdande myndigheterna.

Det får antas att de åtgärder som föreslås i remissen för att påskynda brottmålsförfarandet i vid mening får effekt, låt vara att denna är svår att gradera. Den oro som under remissbehandlingen har yppats för att tilltron till domstolarna som helt oavhängiga organ skulle försvagas kan inte negligeras – det gäller här närmast behörigheten för åklagare att utfärda stämning och kalla till förhandling. Lagrådets bedömning är emellertid att invändningarna inte har sådan avgörande tyngd att man behöver tveka om att genomföra den nu föreslagna lagstiftningen.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

23 kap. 6 a §

I paragrafen har införts nya bestämmelser om möjligheten att vid vite kalla till förhör under förundersökningen. Enligt första stycket skall vite inte få föreläggas om "väglängden till den plats förhöret skall hållas överstiger tio mil". Till skillnad mot regleringen i 7 § om förutsättningarna för hämtning till förhör är det inte i det nu aktuella stycket angivet från vilken plats väglängden skall mätas. Lagrådet föreslår att den andra meningen kompletteras enligt följande: "Vite --- telefon eller om väglängden till den plats där förhöret skall hållas överstiger tio mil från den plats där den kallade har sin bostad och det --- rum."

23 kap. 6 b §

Den som av åklagaren förpliktats att betala ett vite kan enligt andra stycket begära rättens prövning av detta. En begäran om rättens prövning skall göras hos åklagaren, som i så fall skall överlämna

ärendet till rätten. Innan rätten fattar beslut skall åklagaren enligt tredje stycket ges tillfälle att yttra sig. Några andra regler om hur rätten skall handlägga ärendet föreslås inte. Lagrådet vill i det sammanhanget väcka frågan om det inte vore en lämpligare ordning att åklagaren med eget yttrande skall överlämna ärendet till rätten.

Rättsvårdsärenden som skall tas upp av en tingsrätt handläggs antingen enligt lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen) eller enligt rättegångsbalken. Regeringen uttalar i författningskommentaren till paragrafen att frågan om vitesutdömandet i tingsrätten skall handläggas som ett s.k. RB-ärende, dvs enligt rättegångsbalken.

Beträffande andra ärenden som handläggs enligt rättegångsbalken innehåller balken ofta närmare bestämmelser om hur dessa ärenden skall handläggas, t.ex. vad gäller muntlig förhandling. Reglerna om hur rätten skall handlägga vitesärenden kan mot denna bakgrund framstå som ofullständiga.

Lagrådet vill som ett alternativ till en utförligare reglering i rättegångsbalken peka på möjligheten att göra ärendelagen tillämplig. Den lagen innehåller nämligen en färdig handläggningsordning som torde uppfylla de rätts säkerhetskrav som behöver ställas på hanteringen av vitesärenden.

23 kap. 7 §

I remissen uttalas viss tveksamhet inför att utsträcka möjligheterna till hämtning också beträffande målsägande och vittnen. Enligt

regeringen erbjuds emellertid dessa personer ett tillfredsställande skydd mot olämpliga hämtningar genom redan gällande regler i 6 § i 1947 års förundersökningskungörelse. I denna föreskrivs sålunda att hämtning av den som inte är misstänkt för brott bör ske endast när det finns särskilda skäl. Sådana skäl exemplifieras i paragrafen.

Enligt Lagrådets mening bör man nu ta tillfället i akt att föra över den nämnda bestämmelsen till 23 kap. 7 § rättegångsbalken från förundersökningskungörelsen, där den statsrättsligt lär försvara sin plats endast med stöd av punkt 6 i övergångsbestämmelserna till 1974 års regeringsform. Möjligen kan exemplifieringen stå kvar i kungörelsen såsom en verkställighetsföreskrift.

45 kap. 1 §

I remissen föreslås att rätten skall få i samråd med åklagaren uppdra åt denne att utfärda stämning. Om uppdraget inte lämnas i ett konkret mål, torde det bli fråga om ett i administrativ ordning fattat beslut från rättens sida.

Med nuvarande bestämmelser får rätten lämna "åklagare" ett uppdrag av det nu aktuella slaget i den omfattning som finnes lämplig. Bestämmelsen ger utrymme för att ett uppdrag kan lämnas till en eller flera åklagare. Den föreslagna lydelsen, som anger "åklagaren" som adressat, är närmast att uppfatta så att rätten före sitt beslut måste samråda med den eller de åklagare till vilka uppdrag avses bli lämnat. Det är oklart på vilket sätt det föreslagna samrådet är tänkt att ske eller vilken betydelse den enskilde åklagarens inställning till uppdraget har. Från rättens sida torde det vara frågan om att ge en behörighet till en eller flera åklagare att utfärda stämning och inte att tilldela åklagaren ett uppdrag i sedvanlig mening. Det är orealistiskt att rätten alltid skulle samråda med varje berörd åklagare före sitt

beslut. Samtidigt får dock beaktas att det uppdrag som lämnas skall relateras till en eller flera åklagare eller till kategorier av åklagare. När det inte endast är frågan om uppdrag i ett konkret mål kan en lämplig ordning vara att rätten skall samråda med den åklagarmyndighet där åklagarna tjänstgör innan beslut fattas i saken, varvid myndigheten efter delegation torde kunna representeras av t.ex. chefen för en åklagarkammare. Därefter kan uppdrag ges åt åklagare med den avgränsning av kretsen som kan finnas lämplig. Första stycket första meningen kan förslagsvis ges följande lydelse: "Rätten får i samråd med den berörda åklagaren eller åklagarmyndigheten uppdra åt åklagare att utfärda stämning."

Det anges med rätta i avsnitt 5.2 i den allmänna motiveringen att åklagarsidan aldrig skall kunna påverka valet av offentlig försvarare för den tilltalade genom sitt agerande i samband med åklagarstämning. Regeringen anser dock inte att det finns tillräckliga skäl att ställa upp formella hinder mot åklagarstämning när ett försvararförordnande blir aktuellt. Lagrådet kan godta denna ståndpunkt.

I motiveringen behandlas främst det fallet att den misstänkte har begärt att en viss person skall förordnas som offentlig försvarare. Lagrådet vill fästa uppmärksamheten på situationen då den misstänkte inte har uttalat preferens för någon viss advokat. Det finns anledning att varna för att en åklagarstämning med kallelse till viss huvudförhandlingsdag i så fall tillåts begränsa advokatvalet till dem som är tillgängliga den aktuella dagen. Detsamma gäller förordnande av lämplig person som målsägandebiträde.

Förslaget om ändring i lagen om särskild personutredning i brott-
mål, m.m.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.